

De seneste årtier har den vestlige verdens offentlighed ændret syn på meditation. Meditation er blevet mainstream. Er kommet på mode.
Hvordan, spørger meditationslæreren og forfatteren Jens-Erik Risom i ugen bidrag, 'Autorisation af spirituelle lærere?', sikrer man i denne situation det spirituelle projekts lødighed. Hvordan, spørger han, ud fra sit indgående kendskab til lærer-elev relationer, forhindrer man udvanding og misbrug?

Artiklen tager udgangspunkt i de historiske erfaringer. I den omfattende viden om faglig og menneskelig bemyndigelse der findes indenfor både de østlige og vestlige spirituelle traditioner. Og peger på at de betingelser, under hvilke de gamle strategier til autorisation kunne anvendes, har ændret sig drastisk.
Hvordan balancerer man, spørger forfatteren, i dag den moderne verdens og videnskabens krav om pædagogisk, teoretisk og psykologisk gennemsigtighed med det faktum at der (endnu) ikke har udkrystalliseret sig en enighed, et fælles sprog, om spirituelle trin og udviklingsniveauer.
Hvordan beskytter man eleven mod falske lærere?
Hvordan beskytter man lærerne, mod presset fra elevers umodne trang til persondyrkelse, enkle sandheder og spirituelle ekspreskure?
Hvordan tager man de første skridt mod en enighed om hvad en lærer skal kunne og være, den enighed der kan være afgørende for spiritualitetens fremtid i den moderne verden?

***

Autorisation af spirituelle lærere?
af Jens-Erik Risom

”At studere Buddha-vejen er at studere selvet.
At studere selvet er at glemme selvet.
At glemme selvet er at blive virkeliggjort af alle ting.
Når du virkeliggøres af alle ting falder krop og sind væk
lige som alle andres sind og krop gør det.
Intet spor af oplysning bliver tilbage,
og denne sporløshed fortsætter uendeligt.” [(1)]

Eihei Dogen

Uddannelsen til at blive hjertekirurg tager mange år. Efter den medicinske kandidateksamen venter år med turnus og specialisering. Det er en læretid hos erfarne kirurger, som bistår, vejleder og korrigerer indtil specialistuddannelsen kan erklæres færdiggjort. Herefter følger en tid hvor man, på egen hånd og i samarbejde, år for år dygtiggør sig gennem klinisk praksis, erfaring og videreuddannelse.

Vil man som hjertepatient lægge sin krop, sit hjerte, sit liv i andre hænder end hos en veluddannet og erfaren kirurg? Ingen med forstanden i behold vil lægge sig under kniven hos en, der siger han er kirurg, men som mangler uddannelse og erfaring, ja som måske ikke engang er læge.

Det er ikke svært at forstå dette billede. Men når det kommer til ånd, til de dybeste sjælelige dimensioner ved mennesket, er der ikke samme klarhed. I den moderne vestlige kultur kan enhver nedsætte sig som ”sjælens læge” (Buddhas udtryk) og påtage sig vejledning og prætendere en indsigt, som måske ikke er der. Det er svært at vurdere, hvad der er op og ned, lødigt og anløbent, virkeligt eller usandt, når det gælder ånd i virkeligheden.

Det moderne samfund tilbyder det enkelte menneske støtte i krisetider. Professionel psykoterapi og medicinsk behandling kan på forskellig vis hjælpe til at finde en vej gennem smerte, sorg, angst og andre af livets hårde tilskikkelser. Og inden for kirken har man den traditionelle sjælesorg, som kan være en vejledning og trøst i svære tider.
Man må her skelne mellem psykoterapi og spiritualitet, og mellem tro og åndelig erfaring. Terapi er en støtte til jegpersonligheden, et tilbud om hjælp til indsigt og måske forandring. Troen er præstens og de troendes domæne. De overleverede dogmer fortæller en historie om livet og meningen. Sandheden åbenbares i en hellig bog, som ikke er afhængig af personlig indsigt eller gudserfaring, kun følelse, kun tro. Over for

troen står den indre praksis, den åndelige øvelse eller kontemplation, som muliggør en personlig erkendelse på den anden side af følelse og tro, af sprog og almindelig gængs fornuft.

De traditionelle religioner har historisk set opfyldt to funktioner. For den brede befolkning at udstikke retningslinjer og påbud om rigtig adfærd, ikke mindst for at tøjle en naturgiven og uhæmmet aggression og seksualitet, i buddhismen: de tre sindsgifte (vrede, begær, sløvhed), og i et kristent sprog: de syv dødssynder. For et fåtal har de store verdensreligioner også været en ramme for en søgen mod Gud, oplysning, transcendens eller hvad man nu har kaldt det. Den sidste funktion har i Nordeuropa og andre steder i den protestantiske verden haft svære kår, da mystikken efter reformationen så at sige blev hældt ud med badevandet. [(2)]

Mange af de store religiøse skikkelser har startet deres søgen med spørgsmål som: Hvad er meningen med livet? Er der mulighed for at blive et helt og frit menneske? Hvordan skal jeg leve? Hvad sker der i dødsøjeblikket? Er der en højere virkelighed, en dimension uden for de fem sansers erfaringsrum? Det er spørgsmål som også mange helt almindelige mennesker i vor tid stiller sig, måske helt fra barnsben eller fra ungdomsårene. Hvis man går uden for trosforestillingerne, kan en indre praksis, fordybelse eller kontemplation være en mulighed for reelt et begynde at gå vejen; ikke kun tænke på den eller føle en længsel.

I modsætning til middelalderens regionale kulturer lever vi nu i en globaliseret verden. Alle kan høre og læse om andre tiders og kulturers spiritualitet. Og lade sig inspirere af det. De sidste 30-40 år har i slipstrømmen af ungdomsoprøret hist og her set en rodfæstelse af forsøg på at leve et kontemplativt liv, også uden for de få katolske klostre, der er i Nordeuropa. For eksempel Skandinavisk Yoga og Meditationsskole, som har eksisteret i mere end fyrre år, og Vækstcenteret i Nr. Snede, som blev grundlagt for mere end tredive år siden. Forskellige lærerskikkelser fra øst og vest underviser som tilrejsende eller med fast bopæl i bøn og meditation. I bedste fald stimulerer dette en lægmandspraksis, hvor den enkelte lader den åndelige fordybelse spille sammen med et almindeligt livsengagement. I værste fald hopper man på en limpind, hvis læreren ikke er lødig og ikke taler ud af egen erfaring. Hvis viden forveksles med visdom, vil kun overfladen blive berørt. De dybere dimensioner ved mennesket vil måske blive udlagt, men kun gennem ord og ikke spejlet af en personlig erkendelsesrejse.

Det er meget fremmed for vores kultur og moderne værdier at skulle til at vurdere spirituel lødighed. Det er også en farlig metier. Som allerede H. C. Andersen så det, har

kejseren ikke altid tøj på. Det usynlige og uhåndgribelige er langt fra en evidensbaseret tilgang til virkeligheden – eller en akademisk uddannelse. I folkekirken kræves der en teologisk embedseksamen for at blive præst. Selvfølgelig skal man helst tro på Biblens grundfortællinger, men dybest set er det et humanistisk engagement, der i dag kendetegner den gode og velfungerende præst. Tilsvarende med psykologen. En god uddannelse, akademisk og klinisk, giver viden om personlighedens udvikling, indre erfaringer og adfærd – set ud fra forskellige teorier og skoledannelser.

I forlængelse heraf befinder sig det dybere arbejde hen imod erfaringer af en egentlig åndelig dimension, som vi – i modsætning til andre kulturer – ikke har nogen særlig konsensus omkring. Og derfor heller ikke nogle kriterier for, hvad der skal til for at vejlede andre.

Så spørgsmålet er, hvad der kunne kendetegne en autentisk åndelig autoritet? Og kan man, også i lyset af et moderne verdensbillede, indkredse, hvorledes en spirituel autorisation kan finde sted?

Først og fremmest må man skelne mellem det, som i mainstreamkulturen kaldes personlig udvikling og selvrealisation, og egentlig spiritualitet. Disse to fænomener udelukker vel ikke hinanden. Men de sammenblandes ofte i uklarhed. Meget af det, vi i nutiden forstår som spiritualitet og ”det åndelige”, er i virkeligheden bestræbelser på at få det bedre. Som i psykoterapien kan det handle om at opløse gamle knuder og traumer. Og som i wellness-bølgen kan fokus være på at forsinke aldring og forebygge sygdom – eller blot på at finde velvære og nydelse i nuet og i det hele taget opleve noget nyt og spændende. Alt dette er er jo helt legitimt, men har det med åndelighed at gøre?

En spiritualitet orienteret mod velvære og udvikling er det individuelle jegs søgen efter at blive et sundere eller mere lykkeligt jeg. Projektet synes at være at finde mening i et måske trivielt og stresset liv, eller dulme angsten for at miste kontrol og overblik i tilværelsen – ultimativt måske angsten for døden og ensomheden som eksistentielle grundvilkår. Det drejer sig ikke mindst om at finde trøst og lindring i spændet mellem, hvad man kan kalde den ubærlige smerte og den fuldkomne fryd ved at leve. Fokus er på at mildne vilkårene for egobevidstheden, ikke på at transcendere dualiteten mellem jeget og verden – det ordet ånd kan pege på.

I den autentiske, spirituelle erfaring er ånd ikke synonymt med velvære. Ånd gør også ondt. Ånd kan give ubehag. Ånd tvinger til selvindsigt. Det er ikke wellness nøgent at se sig selv og sin egen egoisme, eller konfrontere negative følelser, spændinger og traumer.

Det er ikke altid behageligt at se virkeligheden: Når sindet er uklart. Når selvbilledet er skævt. Når merværd og mindreværd veksler uden kontrol. Når kroppen gør ondt. Bliver syg. Begynder at gå i opløsning. Det er smertefuldt. Det er også ånd i livet. Det var Buddhas første erkendelse: at se forgængelighedens kendsgerning lige i øjnene: alderdom, sygdom, død. På sigt måske at komme overens med døden. Ikke kun døden som hændelse, men som tab, som fænomen i meningsløsheden.

”Wellness spiritualitet” lever ofte i randområderne af professionel psykoterapi og klinisk mindfulness, der på forskellig vis søger at afhjælpe lidelse og hjælpe klienten til finde et personligt ståsted og evne til selvregulering. Bag længslen efter selvrealisering og selvforbedring kan der imidlertid gemme sig en ægte impuls til selverkendelse som basis for personlig integritet. Udviklingen eller modningen af en sådan integritet er dels et mål i sig selv, dels et muligt afsæt for vejen mod ånd. Den japanske zenmester fra 1200-tallet, Eihei Dogen, som jeg citerede i indledningen, formulerede det således: ”At studere vejen er at studere selvet…” Altså en undersøgelse af spørgsmål som: Hvad er jeg for et menneske – og hvorfor er jeg som jeg er?

Dogens næste sætning leder frem til egentlig spiritualitet: ”Ar studere selvet er at glemme selvet.” Her stopper jegets optagethed af sig selv. Det handler ikke længere om selvrealisation eller om at blive en bedre version af sig selv. Det handler tværtimod om at ”glemme selvet og blive virkeliggjort af alle ting,” som Dogen siger efterfølgende. Visdommen i de gamle erkendelser er, at kun ved at opgive at forstå så meget og lave sig selv om, har man mulighed for at finde ind til det indre kildevæld, hvoraf al erkendelse udspringer.

En underviser i den bløde form for indre fordybelse skal – må man formode – selv kende vejen til nydelse, til afslapning, til indre ro og ligevægt, eller hvad der nu er målet. Her gælder det engelske udtryk ”walk the talk”. Dette må også være tilfældet for en lærer, der forsøger at vise vej til ægte ånd. Har læreren ikke selv gået vejen, bliver han som den blinde, der tilbyder at lede andre blinde.Hvis læreren ikke ved, hvor svaret er, bliver det også svært for eleven at finde det. En sufihistorie om Mulla Nasruddin fortæller om Nasruddin, der en aften ligger på knæ under en gadelygte. ”Hvorfor ligger du der?” spørger en forbipasserende. ”Jeg har tabt min nøgle,” svarer Nasruddin. ”Er du sikker på, at det er her, du har tabt den?” ”Nej, jeg har tabt den inde i huset,” siger Nasruddin, ”men her er der mere lys.”

Så en autentisk lærer må selv have gået den vej, han eller hun viser andre. Men hvordan vurderer man udefra, om læreren nu faktisk kender vejen, véd hvor nøglen befinder sig?

At der er tale om andet end tomme ord?

I de gamle spirituelle træningssystemer fra øst og vest er dette en velbeskrevet problemstilling. I japansk zen har man et udtryk, *inka-shomei*. Det henviser til det formelle segl, der tilkendegiver en elevs autentiske realisation – ideelt set når en transmission har fundet sted og eleven nu selv er lærer i samme praksislinje. [(3)] Med lærerens segl og kalligrafi har eleven nu et bevis på, at han eller hun er en autoriseret lærer. I andre traditioner har anerkendelsen været mere uformel. Det er måske kun noget læreren har sagt til eleven, eventuelt med nogle få vidner.

Sådanne praksislinjer, med lærere som autoriserer elever til selv at være lærere, er kendt fra mange traditioner, ikke kun inden for zen. Den tibetanske vajrayana buddhisme, forskellige hinduskoler, sufiskoler, og munkesamfund i den kristne, hesykastiske tradition har sikret et fortsat lødigt åndeligt arbejde gennem århundreder gennem sådanne lærer-elevforhold.

Transmission betyder overførsel af viden. Der kan være mange niveauer af en sådan overførsel, lige fra de begyndende trin i den spirituelle fordybelse til den opvågnen, der kan ske, når læreren og eleven i længere tid deler samme bevidsthed, noget som bl.a. er beskrevet inden for den tibetanske dzogchen-tradition og omkring den indiske lærerskikkelse Ramana Maharshi. [(4)]

I en samtale i Denver i Colorado i 2003 skelnede bevidsthedsfilosoffen Ken Wilber mellem, hvad han kaldte karismatisk og teknisk transmission. [(5)]

Den karismatiske transmission optræder ifølge Wilber, hvis et menneske afgørende åbner til den nonduale bevidsthedserfaring, hvor dualiteten mellem subjekt og objekt – i kortere eller længere tid – ophæves til fordel for realisationen af enhedsbevidsthed. Den tekniske transmission er, hvor læreren efterfølgende tester og udfordrer eleven på alle mulige måder, for at sikre at egokræfterne ikke forstyrrer den videre proces. Dette er nogle gange en årelang modning af kontakten til ånd, ja der er eksempler på, at en lærer har krævet, at en elev skulle vente tyve år, før han måtte begynde at undervise andre. [(6)] I nogle traditioner mener man, at kun en langvarig åbning til enhedsbevidstheden kan afføde en egentlig transmission, hvor eleven ordløst forbindes med viden fra den pågældende praksislinje.

Problemet med den karismatiske transmission er, at selv et lille glimt af den nonduale bevidsthedsfunktion kan give moment til forestillingen om at være nået meget langt på

vejen. Og hvis man så ikke har en lærer eller ikke følger lærerens råd, kan egokræfter og umodne dele af personligheden på uheldig vis blande sig i processen. Så får vi for eksempel den selverklærede guru, der binder eleverne til sig og udnytter dem økonomisk, seksuelt eller følelsesmæssigt, nogle gange med katastrofale følger. Mange af de udfald og skandaler, der i de sidste tyve år har været i vesten med lærere – fra øst og vest – skyldes, at den karismatiske transmission ikke er blevet efterfulgt af den tekniske. Ifølge Wilber.

Selv om man inden for hinduismen, buddhismen, sufismen og østkirken har mange eksempler på autentiske praksislinjer, er der også eksempler på lærerskikkelser, som siges at have realiseret nondual bevidsthed uden kontakt til en ydre lærer. Buddha og Jesus fandt ifølge overleveringen vejen selv, lige som en række af de vestkristne mystikere gjorde det (Eckehart, Frans af Assisi). Ramana Maharshi er et tilsvarende eksempel fra vor tid. De er dog alle sjældne undtagelser, der bekræfter reglen: At en elev har brug for en lærer.

I den vestkristne tradition udviklede man oprindeligt inkvisitionen til at vurdere, om munke og nonners mystiske erfaringer nu var ægte gudserfaringer og ikke blot fantasier eller udtryk for storhedsvanvid, altså jegets identifikation med en spirituel arketype. Problemet med en sådan kontrolinstans er kontrollørernes egen indsigt og etik. Hvis denne ikke er høj eller klar nok, vil man risikere at falde i den anden grøft. Hvad man historisk da også gjorde, jf. de europæiske hekseafbrændinger og kætterforfølgelser.

En vej synes at være inka-shomei, lærerens segl, beviset på, at eleven autentisk har realiseret kontakten til den åndelige dimension. Ideelt i forhold til en mere absolut erfaring af ånd: Den stabile adgang til enhedsbevidstheden. Her får ånd virkelighed gennem mesterlære. Bliver manifest som en erklæring. Som hjertekirurgens specialistgodkendelse.

Det kan dog også ske, i nogle traditioner, at en lærer blot anerkender elevens ekspertise til at formidle de begyndende faser i den kontemplative fordybelse. Dette ikke kun som teknik, men med klangbund i elevens egen indsigt i dele af vejen mod det spirituelle. Nogle gange bliver der også her udleveret et certifikat, som bemyndiger eleven til at undervise andre i et givent emne.

Men i en kultur, som råber på evidens i mere konkret forstand, kan denne tilgang måske i fremtiden forsigtigt suppleres med for eksempel neurovidenskabens udforskning af sammenhængen mellem hjernefunktioner og spirituel praksis. Der er antydninger af

interessante iagttagelser af for eksempel tibetanske munke med en meget dyb og over lang tid opbygget medfølelsespraksis. [7] Hjerne- og bevidsthedsforskningen vil muligvis på sigt kunne yde et bidrag til de øvrige kriterier, som skal til for at afgøre, om en given praktiserende kan autoriseres som lærer. Men der er meget lang vej endnu, og indre erkendelse kan næppe reduceres til neurale mønstre.

Den anden side af ånd i virkeligheden er, om det virker. Om læreren – uanset fine segl og beviser – formår at stimulere elevernes egne åbninger til det spirituelle. Og om læreren, der jo ikke kun er lærer, men også et menneske, formår at holde balancen og med klar etik formår at navigere i bølgen af elevernes projektioner og beundring. Kan læreren undgå at misbruge elevernes tillid for egen vindings skyld? Bliver læreren den dominerende han (eller hun) i bavianflokken – eller er det muligt at holde sig fri af bindinger til sine egne mere primitive impulser og behov?

En hovedskikkelse i den tibetanske buddhisme, Padmasambhava, der levede i 700-taller, er citeret for at have sagt: ”Ikke at undersøge læreren, er som at springe i en bundløs kløft.” Så elevens opgave er at kigge på læreren. Ikke kun høre på, hvad der bliver sagt og måske stillet i udsigt, men også se på adfærden og omhyggeligt undersøge, hvorvidt en given lærer har sit spirituelle ståsted og bagland i orden.

På den anden side har læreren også en opgave, i det mindste når det gælder det tætte, forpligtede læreforhold. Her er læreren sårbar i forhold til eleven. Er det en seriøs elev, er eleven afklaret på praksis og lærerlinje, er personligheden gearet til at åbne dybere ind mod essensen – eller vil man risikere alvorlige ubalancer, illoyalitet eller storhedsvanvid på vejen? ”Ikke at undersøge eleven er som at drikke gift,” hedder det også hos Padmasambhava.

Eleven er jo på vej og kender endnu ikke sig selv i den ultimative forstand. Det er en risikabel rejse med mange faldgruber, fristelser og mulige vildveje. George I. Gurdjieff sagde det således: ”Heldig er den som har en sjæl. Heldig er også den som ikke har en sjæl. Men vé den, som er ved at få en sjæl.” Sjælen fødes ud af tilværelsens skærsild, dens udfordringer og lidelse. Den er i Gurdjieffs forståelse ikke givet på forhånd, men kan udvikles og modnes som en individuel bro til ånd.

Det er lærerens opgave at få eleven til at se eller erkende noget, som – siges det – ligger lige for næsen, men som er næsten umuligt at få øje på. Det kræver opdagelsen af en helt anden vinkel på virkeligheden. Mulla Nasruddin var i en periode mistænkt for at være smugler. Hver gang han kom ridende på sit æsel til grænsen, blev han nøje undersøgt.

Alle hans ting blev rodet igennem, men det var umuligt at finde noget, og uden beviser måtte man lade Nasruddin ride videre. Igen og igen. Mange år efter mødte en af tolderne tilfældigt Nasruddin og spurgte ham: ”Sig mig, hvad var det egentlig du smuglede?” ”Nej, det fandt i aldrig ud af,” svarede Nasruddin. ”Det var jo æsler!”

Vejen til at nærme sig det åbenlyse er den indre praksis. Det siges, at Buddha på sit dødsleje sagde til sine elever: ”Vær jeres eget lys.” Der er her ikke noget dogme i forhold til ånd. Der er ikke nogen absolut rigtig måde at fordybe sig på. Det handler om at gøre egne erfaringer, en art subjektiv videnskabelig udforskning af ens eget sind. Den franske munk og videnskabsmand, Matthieu Ricard, har udtrykt det således: ”For buddhismen er det indlysende, at den eneste måde at få kendskab til sindet på er ved at undersøge det direkte, først analytisk og dernæst kontemplativt eller meditativt.” [(8)]

Elevens sjælelige modning kræver samtidig stor selvbesindelse og ydmyghed. Som det er sagt om digteren og Nobelpristageren Tomas Tranströmer: ”Den årvågne ydmyghed hos en mand, der venter på en åbenbaring, snarere end skråsikkerheden hos en, som allerede har haft den.” [(9)] Dette står i en grel kontrast til et moderne dogme, som siger: ”Kan selv, vil selv – og ingen skal fortælle mig noget!” Uden evnen til at hengive sit jeg til noget større end jeget, kan det større ikke få plads. Som Søren Kierkegaard sagde det: ”Du kan ikke åbne døren til lykken ved at skubbe og mase, fordi døren åbnes indad.”

Og ikke kun eleven er på vej. Også spirituelle lærere er – for langt de flestes vedkommende – i en fortsat proces. En japansk zenmester fra det 18. århundrede, Bankei, udtalte sørgmodigt efter mange års fortsat træning, efter han havde modtaget inka-shomei af sin lærer: ”Bare han dog havde nået at modne sin erkendelse.” [(10)]. Det stopper ikke ved den første åbning. Måske horisonten for denne videre færd i ånd er det, som Dogen slutter sin tekst med: ”Intet spor af oplysning bliver tilbage, og denne sporløshed fortsætter uendeligt.”

Som nævnt er bemyndigelsen til at undervise og autorisationen som spirituel arvtager i de gamle traditioner ikke altid skrevet ned på et stykke papir som hjertekirurgens specialistgodkendelse. Nogle gange gives det mundtligt videre til eleven, eventuelt i vidners påhør. Andre gange bliver det også sagt eller antydet til tredjepart.

I 1993, i Kathmandu i Nepal, blev jeg selv vidne til en sådan indirekte situation. Det var under en rejse med Jes Bertelsen, hvor jeg fik mulighed for at stille et spørgsmål til hans lærer, en af den tibetanske buddhismens store praktiserende, Tulku Urgyen Rinpoche. Hvad der lå mig på sinde var, hvordan forholdet er mellem en elev og hans lærers lærer.

Rinpoche svarede:

”Det er vigtigt at forstå én ting: Er der nogen konflikt overhovedet? Det er det, det hele kommer an på. Hvis du har to lærere, og den ene fortæller dig, hvordan du kan gøre skade på andre, og den anden fortæller dig, hvordan du kan hjælpe andre, så er der en konflikt. Men hvis begge to viser en vej, som fører til frigørelse, så er det ligesom det samme vand, som kommer ud af én hane – der kan ikke være nogen konflikt overhovedet.”

Derpå kom Rinpoche med følgende, lidt overraskende billede af en sammenhæng:

”På en kos hoved eller en antilopes hoved – hvad du nu end foretrækker – gror ørerne først frem. Bagefter kommer så hornene. Hvis vi skal være helt ærlige, så kom Jes, som ørerne, før Rinpoche, som er hornene – ikke samtidig.”[(11)]

Disse betragtninger er kun forsøg på en indkredsning. Af et kompliceret felt. Men også af noget, som fremtiden kan vise bliver af betydning at få mere klarhed over. Ikke mindst fordi spiritualitet i moderniteten er blevet et globalt fænomen, som også uden for de traditionelle religioner og åndelige træningsveje trækker i mange mennesker.

Et gammelt ordsprog siger, at den rigtige lærer er den, som kan vise dig det næste skridt. Der er ingen grund til at søge længere end det. Hvis man har ondt i skulderen, opsøger man en fysioterapeut og ikke en hjertekirurg. Hvis man vil lære dansk, finder man en god sproglærer og ikke en professor fra universitetet. Hvis man vil lære mindfulness i form af MBSR, finder man en veluddannet instruktør og ikke en tibetansk lama. Men hvis man ønsker at finde en vejleder på rejsen mod transcendens, må man sikre sig, at ens mentor selv har erfaringer af denne dimension, intet mindre.

Der er naturligvis lødige lærere, som ikke er autoriserede gennem en inka-shomei-proces. Tilsvarende kan en lærer have et nok så fint spirituelt bevis, men i sin adfærd være meget selvoptaget og opføre sig skadeligt over for andre. En sådan person er næppe den rigtige at følge. Det vigtige er, om læreren er et menneske med ægte forståelse og empati. Her gør et stempel ingen forskel. Det gør derimod den menneskelige kontakt – og om eleven gennem relationen lærer at stå på egne ben og på sigt finde sin egen autoritet og indsigt. Da Dalai Lama under det første møde med vestlige dharmalærere i 1993 i Dharamsala blev spurgt, om det med autorisation, sagde han blandt andet, at han ikke kan gøre nogen til lærer. Det er kun elever, der kan. Uden elever, ingen lærer, også selv om man skulle have et stykke papir fra Dalai Lama. [(12)]

Og dog: en fremtidig kvalitetssikring af lærere, der viser hen til ånd, kunne for eksempel have disse to kriterier: Personlig modenhed og en bemyndigelse fra en mentor. Man skal både kende sig selv og genkendes af en, som kan se, ikke kun det overfladiske, men også dybere. Så har kejseren måske ikke synligt tøj på, men er dog klædt rigtig på til sin opgave. Også i en moderne sammenhæng.

Kilder

(1) Kazuaki Tanahashi (ed.): *Moon in a Dewdrop. Writings of Zen Master Eihei Dogen.* New York: North Point Press 1985. Citatet er oversat fra engelsk af forfatteren.
(2) Jes Bertelsen: *Hjertebøn og ikonmystik.* København: Borgen 1996.
(3) Michael S. Dierner: *The Encyclopedia of Eastern Philosophy and Religion.* Boston: Shambhala 1994.
(4) Paul Brunton: *Bag Indiens lukkede døre.* København: Gyldendal 1937
(5) Jens-Erik Risom: "En tur til Colorado til Ken's Loft." Tidsskriftet Indblik 1, Vækstcenteret 2004.
(6) Kenneth Kraft: *Eloquent Zen.* Honolulu: University of Hawaii Press 1992.
(7) A. Lutz, J. Brefczynski, T. Johnstone, R. J. Davidson: "Regulation of the Neural Circuitry of Emotion by Compassion Meditation: Effects of Meditative Expertice." PLoS ONE, March 2008, Volume 3, Issue 3.
(8) Matthieu Ricard og Jean-François Revel: *Munken og filosoffen.* København: Borgen 1999.
(9) John Freemann i interview med Tomas Tranströmer i Weekendavisen 1. april 2015.
(10) Heinrich Dumoulin: *Zen Buddhism: A History, Volume 2,* New York: Macmillan Publishig Company 1990.
(11) Udvekslingen blev oversat af Erik Pema Schmidt fra tibetansk til dansk og optaget på bånd i Nepal i juni 1993 og siden nedskrevet af Thomas Jensen.
(12) Western Buddhist Teachers' Council, 16-19 March 1993 meeting in Dharamsala, DVD 1: Teachers and teaching.

En tak til Lisbet Waagner og Martijn van Beek for hjælp til klargørelse af artiklens præmisser og udformning.



Jens-Erik Risom
har i en lang årrække været en efterspurgt autoritet inden for meditation og mindfulness. Han er født 1951, mangeårigt medlem af Vækstcenterets bestyrelse og grundlægger af Skolen for anvendt meditation. Han er uddannet i traditionel kinesisk medicin, og har skrevet en række bøger hvoraf *Nærværsmeditation* er udkommet på engelsk som *Presence Meditation*, med forord af Peter Levine.